

Runollisesti kirjailija-sisaresta

Ritva Hellsten: Raija. Rajamäki: Aviador, 2020.

Helena Hietaniemi

Ritva Hellstenin *Raija*-romaanin päähenkilö on hänen sisarensa, vuonna 2004 muutamaa päivää ennen 51-vuotissyntymäpäiväänsä kuollut kirjailija Raija Siekkinen, jonka elämän käännteisiin ja sisäiseen maailmaan Hellsten syvästi ja koskettavasti eläytyy.

Kirjan mielenmaisema rajautuu päähenkilön viimeiseen elinvuoteen maaliskuusta 2003 helmikuuhun 2004. Takautuvissa muistoissa kerrotaan hänen elämänsä kulku lapsuudesta lähtien, unelmineen, saavutuksineen, pettymyksineen ja kaipauksineen. Rakenteellisesti kirja alkaa Raijan kuolemasta – asunto on palanut, mutta vainaja on viety pois – ja päättyy Raijan kuolemaan, traagiseen kuvaan pimeydessä hehkuvasta tupakasta ja nukkuvasta naisesta.

Hellstenin proosa on kaunista, eleettömän runollista. Tunnelma on melankolinen tavalla, joka ei ahdistaa.

Kirja rakentaa kuvan omaehtoisesta taiteilijasta, joka rinnasti kirjoittamisen hengittämiseen. Kirjoittaminen oli elinehto. "On riiputtava sanoissa, ettei putoa."

Kirjassa esiintyvälle sisarelle, Tuulille, hän sanoo olleensa niin onnellinen kuin nainen voi olla. Onko naisella ylipäätään onnea enemmän vai vähemmän kuin miehellä? Onnellisuutta ei voi mitata.

Kirjailija viittaa Raijan päiväkirjoihin mainitsemalla, että onnen ajoista päiväkirjoissa ei ollut mitään. Kuukausien tauot ja harppaukset yli vuodenaikojen kätkevät kirjoittajan mukaan Raijan elämän parhaat jaksot. Raijan aikuisessa elämässä toivo ja epätoivo vaihtelevat. Toiveikkaan hetken kuva: "Hän katsoi ulos: sininen aamu, valo, paljaat koivut. Tule, pidä pintasi, kevät, elämä."

Tupakkaa palaa paljon, viiniä juodaan paljon – niin ilossa, surussa kuin poistamaan ahdistusta, työntämään masennusta loitommalle ja antamaan unta.

Raija oli keskimäinen kolmesta siskoksesta. Aikuisena hän pohtii, mitä keskimäisyys merkitsi hänelle? Sisaret kiskoivat eri suuntiin tai likistyivät kiinni. "Minä en tiedä mikä minä olen."

Kun äiti löytää lukioikäisen Raijan runovihon, hän päättelee, että tyttö on psykiatrin tarpeessa. Kasvatusneuvolan psykologille Raija kertoo, ettei halunnut mitään muuta enemmän kuin kirjoittaa. Psykologi kannustaa häntä pitämään kiinni unelmastaan.

Raija menee naimisiin viimeisen lukiovuotensa aikana. Miehen haave on tulla kirjailijaksi, ja Raijan tehtävä on kannustaa häntä. Se on roolijako, vaikka kumpikin kirjoittaa. Kirjoittaminen ja rakkaus, niistä Raija kirjoittajan mukaan eli. "Rakkaus oli turvapaikka kun maailman pahuus uhkasi."

Mutta kun mies kasvattaa ja neuvoo, Raijan sisällä kasvaa yksinäinen tuska: kuka häntä ymmärsi ja puolusti? Mies petti Raijaa, oli synkkä, rajoittava ja väkivaltainen. Kaiken keskellä Raija kuitenkin kirjoittaa, ja ensimmäinen novellikokoelma, *Talven tulo*, ilmestyy. Seuraavaksi *Tuomitut*, sitten *Elämän keskipiste* ja edelleen: novelleja, romaaneja, lastenkirjoja. Kun Raija ryhtyi kolmekymmenvuotiaana vapaaksi kirjailijaksi, hän oli tehnyt haaveistaan totta.

Uudessa parisuhteessaan Raija olisi halunnut pitää miehen kokonaan itsellään eikä olisi jakanut tätä tämän lasten kanssa – eikä toisten naisten kanssa. Hän kokee, että petetyn tuska on ollut hänen ruumiissaan säilötyinä lapsesta asti: Tieto, että hänet jätetään ja toinen valitaan. Kirjailijalle syvinkin tuska antaa aiheen kirjoittaa ja vapautua siitä. Novellikokoelma *Kuinka rakkaus syntyy* valmistuu.

"Minä kirjoitan surullisista asioista mutta kirjoittaessani olen onnellinen", sanoi Raija niille, jotka kommentoivat hänen surun ja yksinäisyyden teemojaan.

Matkat residensseihin eri puolille Eurooppaa toivat kaivattua vaihtelua, etäisyyttä, lepoa, vaikka usein myös pettymyksen maun: erimielisyyksiä kumppanin kanssa, liikaa viiniä, liikaa hälyä, ja jos ei niitä, niin yksinäisyyttä. Pohjalla oli kuitenkin ajatus: "Vaihtaa maisemaa, olla irti, vapaa: se oli hänen työnsä elinehto."

Kirjailija kirjoittaa, jotta saisi etäännytettyä tapahtumat ja kokemansa itsestään. Vastaanotto jännittää aina. Se määrää, milloin valtaa riemu, milloin epätoivo.

Syksy syksyltä Raijan masennus on vaikeampi. Hän odottaa Sisilian matkaa, mutta saarelle päästyään hän alkaa ihmetellä, mitä hän tekee siellä. Ruoka ei pysy sisällä, vain viini maistuu. Hän on Sisiliassa yhdessä kolmannen miehensä, Taiteilijan, kanssa. Hän on laihtunut riutuneen näköiseksi, ja mies huomauttaa siitä karkeasti. Raija tajuaa katselleensa ja kuunnelleensa miestä liian kauan.

Kun viimeisimmän novellikokoelman *Kalliisti ostettujen päivien* arvostelu viipyy syksyllä 2003, hiljaisuus tuntuu piinalliselta. Eikä mitään vielä joulukuussakaan. Se tuntuu tuomiolta. Vaietaanko hänet kuoliaaksi? Hän nimeää pelkonsa pudotetuksi tulemisen peloksi. Hän päättelee, että siitä johtuvat takertuminen ja mustasukkaisuus, itseluottamuksen puute, epävarmuus omasta

merkityksestä.

Tammikuussa 2004 sataa lunta, valo lisääntyy. Raija uskoo hetken, että kaikki järjestyy. Sisaren kanssa vietetään viikkoa etukäteen 51-vuotispäiviä, juodaan viiniä, pelataan shakkia. Raija hehkuttaa pitävänsä elämästä. Kun sisar lähtee, ahdistus hiipii hämäristä nurkista.

"Taide on tärkeintä elämässä. Se on ainoa mikä lohduttaa, rakkauden jälkeen." Noin Ritva Hellsten sulkee haikean kirjan.

Kirja tarjoaa runsaasti virikkeitä kirjallisuusterapeuttisiin kasvuryhmiin, teemoinaan mustasukkaisuus, elämän suuret valinnat kuten lapsettomuus, yksinäisyys ja elämään merkitystä antavat asiat. Päähenkilö pohtii myös pelkojensa syntyä ja olemusta sekä särönsä syntyä, tapahtumaa, joka rikkoi hänessä kyvyn luottaa.

"The process of writing is setting a distance." Nuo Doris Lessingin sanat olivat syöpyneet Raijan mieleen. "Kun etäännytti tapahtumat kirjoittamalla, ei ollut enää niiden armoilla." Pätee myös terapeutiseen kirjoittamiseen.

Helena Hietaniemi on toimittaja ja kirjallisuusterapiaohjaaja.